

Het Europees aanhoudingsbevel

BART VANGEEBERGEN

Nederlands en Belgisch overleveringsrecht in hoofdlijnen

Hanneke Sanders, Antwerpen, Intersentia, 2007, 172 p.

Hanneke Sanders doctoreerde in 2004 aan de universiteit van Tilburg op een proefschrift over de tenuitvoerlegging van buitenlandse strafvonnissen. Momenteel is zij wetenschappelijk medewerkster aan de universiteit van Utrecht alwaar zij onder meer grensoverschrijdende aspecten van het strafrecht doceert. Het voorliggende werkstuk is - na de publicatie van haar doctoraal proefschrift¹ - het tweede boek van de hand van deze auteur.

In de inleiding schetst de auteur zeer kort de historiek en het belang van het Europees Aanhoudingsbevel (EAB) voor de internationale samenwerking in strafzaken. Het EAB vindt zijn oorsprong in een kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 13 juni 2002 dat het bestaande uitleveringsregime tussen de lidstaten van de unie vervangt door een systeem van vereenvoudigde overlevering² van gezochte personen, gebaseerd op wederzijdse erkenning. Een eerste aanzet daartoe werd reeds in 1999 gegeven tijdens de Europese top te Tampere waar de regeringsleiders zich bogen over de vraag hoe aan de doelstelling uit artikel 29 van het verdrag van de Europese Unie - te weten het creëren van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid - uitvoering gegeven kon worden. Eén van de belangrijkste conclusies van deze top was dat het beginsel van wederzijdse erkenning als hoeksteen van de justitiële samenwerking binnen de Europese Unie moet fungeren en dit zowel in burgerlijke als in strafzaken. Het EAB waarin het kaderbesluit voorziet, vormt de eerste concrete toepassing van dit beginsel op strafrechtelijk gebied.

Het EAB wordt in artikel 1 van het kaderbesluit omschreven als een rechterlijke beslissing die door een lidstaat wordt uitgevaardigd met het oog op de aanhouding en de overlevering door een andere lidstaat van een persoon die gezocht wordt met het oog op de strafvervolgning of de uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf of maatregel. In het kaderbesluit verbinden de lidstaten zich er toe om op basis van het beginsel van wederzijdse erkenning elk EAB ten uitvoer te leggen. Aldus worden de klassieke uitleveringsverzoeken tussen lidstaten vervangen door een EAB, waardoor procedure en vorm van het uitleveringsverzoek sterk vereenvoudigd worden. Sanders ziet verder nog drie andere essentiële punten waarop het kaderbesluit de uitlevering tussen lidstaten vereenvoudigt. Vooreerst voorziet het kaderbesluit in een lange lijst van delicten waarvoor de vereiste van dubbele strafbaarheid - een belangrijke voorwaarde in het klassieke uitleveringsrecht - niet geldt indien op deze delicten in de verzoekende staat een vrijheidsstraf of een vrijheidsbenemende maatregel staat met een

1 Sanders, H., *De tenuitvoerlegging van buitenlandse strafvonnissen*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 391 p.

2 In die zin is de overlevering op basis van een EAB te beschouwen als een bijzondere vorm van uitlevering, te weten de uitlevering tussen lidstaten van de Unie.

maximum van tenminste drie jaar. Ten tweede brengt het beginsel van de wederzijdse erkenning met zich mee dat de justitiële autoriteiten van de lidstaten in het kader van een EAB rechtstreeks met elkaar samenwerken. In het klassieke uitleveringsrecht daarentegen vindt de uitlevering plaats op het niveau van de regering. Tot slot worden in het kaderbesluit termijnen bepaald waarbinnen tot overlevering moet worden overgegaan waardoor een en ander in vergelijking met een klassieke uitleveringsprocedure veel sneller zal verlopen.

Voor wat de betrekkingen tussen de lidstaten van de Unie aangaat, zijn de bepalingen van het kaderbesluit van 13 juni 2002 vanaf 1 januari 2004 in de plaats gekomen van de overeenkomstige bepalingen van de ter zake van uitlevering tussen hen toepasselijke verdragen. De lidstaten dienden het kaderbesluit vóór die tijd dus om te zetten in hun nationale wetgeving. In hoofdstuk twee en drie van het boek bespreekt de auteur achtereenvolgens de Nederlandse en de Belgische omzettingwet. Een nadere bespreking van het kaderbesluit zelf valt buiten het opzet van het boek, al geeft de auteur in de voetnoten wel voldoende referenties mee om de geïnteresseerde lezer de weg te wijzen naar andere publicaties over het kaderbesluit.

In Nederland werd het kaderbesluit geïmplementeerd door de Overleveringswet van 29 april 2004. Deze Wet trad in werking op 12 mei 2004 waardoor Nederland de door het kaderbesluit vooropgestelde deadline van 1 januari 2004 niet heeft gehaald. De Overleveringswet treedt in de plaats van de Nederlandse Uitleveringswet voor wat betreft de overlevering tussen Nederland en de lidstaten van de Unie. Voor de uitlevering tussen Nederland en andere landen die geen lidstaat van de Unie zijn, blijft de Uitleveringswet uiteraard gelden. De auteur beperkt haar bespreking evenwel tot de Overleveringswet. In het eerste deel van dit tweede hoofdstuk bespreekt zij de overlevering door Nederland aan een andere lidstaat van de Unie, waarbij een strakke en daardoor overzichtelijke structuur gehanteerd wordt. Achtereenvolgens komen de wettelijke voorwaarden, de eventuele weigeringsgronden en de procedure voor overlevering aan bod. Wat de voorwaarden betreft is de belangrijkste vaststelling dat de vereiste van dubbele strafbaarstelling ten aanzien van feiten uit de lijst van het kaderbesluit - de zogenaamde lijstfeiten - in principe komt te vervallen. Anderzijds blijkt uit de bespreking van de vrij talrijke weigeringsgronden uit de Overleveringswet dat de dubbele strafbaarstelling toch nog getoetst moet worden wanneer de persoon die het voorwerp van het EAB uitmaakt de Nederlandse nationaliteit draagt. Daarnaast blijven verscheidene klassieke weigeringsgronden (overlevering van eigen onderdanen, *ne bis in idem*, verval van de strafvordering, mogelijke schending van het specialiteitsbeginsel, etc.) een rol spelen in het kader van een overlevering op grond van een EAB. Bovendien creëert de Overleveringswet zelfs een extra weigeringsgrond (de kennelijke onschuld van de opgeëiste persoon) waarvoor in het kaderbesluit geen basis kan worden gevonden. Wat de procedure betreft ten slotte wordt er in Nederland voor gekozen om deze onder te brengen bij één instantie, te weten de rechtbank van Amsterdam. Deze moet binnen de 60 dagen na de aanhouding van een persoon op basis van een EAB beslissen over de overlevering waarbij er geen mogelijkheid is om beroep aan te tekenen. De feitelijke uitlevering moet dan in principe plaatsvinden binnen de 10 dagen na de uitspraak. Indien de opgeëiste persoon instemt met zijn overlevering is een uitspraak van de rechtbank evenwel niet vereist.

Het tweede deel van hoofdstuk twee handelt over de overlevering áán Nederland oftewel de situatie waarin Nederland zelf een overleveringsverzoek richt aan een lidstaat van de Unie. Enkele technische kwesties buiten beschouwing gelaten kan in Nederland elke officier van justitie desgevallend een EAB uitvaardigen. Ten slotte worden in het derde deel van dit hoofdstuk nog enkele andere vormen van rechtshulp geanalyseerd die eveneens in de Overleveringswet geregeld worden. Het gaat meer bepaald om de inbeslagname van voorwerpen; de doortocht van overgeleverde verdachten of veroordeelden over het grondgebied van een lidstaat; het horen van de opgeëiste persoon; en de tijdelijke overbrenging ter wille van het verhoor. Voor elk van deze vormen van rechtshulp wordt de regeling besproken zowel voor inkomende als voor uitgaande verzoeken.

Het derde hoofdstuk is gewijd aan een bespreking van de Belgische Wet van 19 december 2003 betreffende het Europees Aanhoudingsbevel (Wet-EAB) die het kaderbesluit betreffende het EAB heeft omgezet in de Belgische rechtsorde. Deze Wet is vanaf 1 januari 2004 van toepassing op de aanhouding en overlevering van een gezocht persoon op grond van een EAB tussen België en een andere lidstaat van de Unie. Daarmee heeft België in tegenstelling tot Nederland de in het kaderbesluit vooropgestelde omzettingsdatum dus wel gehaald. Alvorens de eigenlijke bespreking van de Wet aan te vangen maakt de auteur in de inleiding van dit hoofdstuk een kleine zijspiong waarin zij de scherpe kritiek van sommige Belgische auteurs op het kaderbesluit aanhaalt. Deze kritiek richt zich voornamelijk op het gebruik van het kaderbesluit als instrument voor het regelen van het EAB, waardoor de nationale parlementen van de lidstaten als het ware buitenspel worden gezet. Dit heeft in België aanleiding gegeven tot een vernietigingsprocedure bij het Arbitragehof in het kader waarvan twee prejudiciële vragen werden gesteld aan het Hof van Justitie. Beide vragen zijn nog hangende bij het Hof. Het belang van deze vragen overstijgt evenwel het nationale (Belgische) niveau aangezien zij gericht zijn tegen het kaderbesluit zelf. In die zin kan de bespreking van deze kritiek louter binnen het hoofdstuk over de Belgische Wet-EAB enigszins verbazen.

Vervolgens bespreekt Sanders in het eerste deel van hoofdstuk drie de voorwaarden, de weigeringsgronden en de procedure voor overlevering zoals die blijken uit de Wet-EAB. De met het vorige hoofdstuk vergelijkbare structuur alsook het feit dat zowel de Nederlandse Overleveringswet als de Belgische Wet-EAB de omzetting vormen van hetzelfde kaderbesluit - waardoor beide wetten uiteraard ook inhoudelijk deels gelijklopen -, maakt dat de lezer in dit hoofdstuk meermaals door een gevoel van herkenning overvallen wordt. Ook voor België is de belangrijkste vaststelling wat de voorwaarden betreft dat de vereiste van dubbele strafbaarstelling ten aanzien van lijstfeiten in principe komt te vervallen. Opvallend is wel dat de Wet-EAB uitdrukkelijk stelt dat abortus en euthanasie niet beschouwd kunnen worden als opzettelijke doodslag zoals omschreven in de lijst van het kaderbesluit. Daarmee lijkt voor deze feiten toch een toetsing van de dubbele strafbaarheid noodzakelijk te zijn. Met betrekking tot de weigeringsgronden moet worden vastgesteld dat de Wet-EAB een onderscheid maakt tussen enerzijds de imperatieve of verplichte weigeringsgronden (amnestie; *ne bis in idem*; de minderjarigheid van de opgeëiste; de verjaring en de schending van de mensenrechten) en anderzijds de facultatieve weigeringsgronden (een in België aanhangige strafvordering; een sepot wegens hetzelfde feit; *ne bis in idem* ten gevolge van een vonnis uit een niet-lidstaat; de nationaliteit of verblijfplaats en de extraterritoriale rechtsmacht). Elk van deze weigeringsgronden wordt kort besproken. Vervolgens gaat de auteur dieper in op de procedure voor overlevering. Deze procedure sluit in België

nauw aan bij de regeling van de voorlopige hechtenis. Binnen de 24 uur na zijn aanhouding dient de opgeëiste persoon te verschijnen voor de onderzoeksrechter die kan beslissen tot de inhechtenisneming van de persoon in kwestie, dan wel tot een invrijheidstelling onder voorwaarden of met oplegging van een borgsom. Het is evenwel de raadkamer die binnen een termijn van 15 dagen na de aanhouding uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van het EAB. Tegen dit vonnis van de raadkamer is beroep mogelijk bij de kamer van inbeschuldigingstelling en nadien desgevallend zelfs Cassatieberoep. Van zodra de uitvoeringsbeslissing evenwel definitief is, moet de eigenlijke tenuitvoerlegging in principe binnen de 10 dagen worden voltrokken. Indien de opgeëiste persoon instemt met zijn overlevering is een uitspraak van de raadkamer niet vereist en geldt een verkorte procedure.

Het tweede deel van hoofdstuk drie wordt gewijd aan de overlevering áán België. Overeenkomstig de Wet EAB is elke onderzoeksrechter bevoegd een EAB uit te vaardigen dat strekt tot de strafvervolgung van de gezochte persoon. In de mate het EAB betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van een straf is het evenwel de procureur des Konings die het EAB dient uit te vaardigen. Tot slot worden in de Wet-EAB nog enkele andere vormen van rechtshulp geregeld die in het derde deel van dit hoofdstuk worden besproken. Het gaat meer bepaald om de inbeslagneming van voorwerpen en de doortocht over Belgisch grondgebied.

Afsluitend geeft Sanders in een vierde en laatste hoofdstuk een samenvatting van de voorgaande hoofdstukken alsook enkele eindbeschouwingen bij de besproken regelingen. De auteur plaatst daarbij de regeling uit de Nederlandse Overleveringswet naast deze uit de Belgische Wet-EAB en stipt enkele verschillen aan.

Wie er over denkt het boek van Sanders aan te schaffen, mag zich vooreerst niet laten misleiden door de bibliografische referentie die stelt dat het werk 172 pagina's telt. Het aantal pagina's omvat immers ook de volledige tekst van de beide besproken wetten. Deze bijlagen stellen de lezer in staat om snel de precieze wettekst te consulteren, wat de praktische bruikbaarheid van het boek zeker ten goede komt. De eigenlijke bespreking van beide wetten beslaat evenwel (slechts) 93 pagina's. Daarmee voldoet het boek perfect aan de verwachtingen die door de (onder)titel worden geschapen: het analyseert het Nederlands en Belgisch overleveringsrecht in hoofdlijnen. In die zin is de eerder beperkte omvang van het boek ook meteen de grote sterkte ervan. Sanders geeft met haar beknopte analyse - die ontdaan is van de meest technisch-juridische kanttekeningen - immers een mooie inleiding op het overleveringsrecht. Zodoende wordt vermeden dat de lezer voor wie het overleveringsrecht een noviteit is, door de bomen het bos niet meer ziet. Bovendien sluit de tekst van de bespreking nauw aan bij de tekst en structuur van de Overleveringswet c.q. de Wet-EAB, waardoor het consulteren en begrijpen van deze wetten wordt vergemakkelijkt. Anderzijds doet de bondigheid van het werk geen afbreuk aan de grondigheid ervan. Sanders refereert in haar bespreking immers veelvuldig naar andere publicaties en artikels over het Belgische en Nederlandse overleveringsrecht, waar de geïnteresseerde lezer terecht kan voor meer diepgravende technische analyses. Zodoende wordt een evenwicht gevonden tussen beknoptheid en grondigheid.

Wel is het jammer dat het boek zich niet waagt aan een meer rechtsvergelijkende aanpak. De bespreking van de Nederlandse en de Belgische wet staan volledig naast elkaar

en worden ook in het algemeen besluit slechts in beperkte mate met elkaar in verband gebracht. De meest opvallende verschillen worden weliswaar aangestipt maar zij worden niet of slechts beperkt geduid waardoor er van een daadwerkelijke vergelijking geen sprake kan zijn. Zo lijkt Sanders bijvoorbeeld een verschil te zien tussen beide landen met betrekking tot de toetsing van het EAB aan de zogenaamde lijstfeiten. Volgens de Nederlandse Tweede Kamer moet de justitiële autoriteit nagaan of de in het EAB opgenomen omschrijving van de feiten in redelijkheid kan worden gekwalificeerd als het lijstfeit dat is aangekruist. De Belgische parlementaire stukken stellen daarentegen enigszins cryptisch dat de Raadkamer 'op generisch vlak' moet nagaan of het feit in kwestie op de lijst voorkomt. Beide benaderingen zijn waarschijnlijk te herleiden tot een vorm van marginale toetsing, maar de auteur gaat hier niet dieper op in waardoor de lezer eerder met een vraag wordt opgezadeld dan met een antwoord. Wij moeten daar echter meteen aan toevoegen dat Sanders op geen enkel moment pretendeert een rechtsvergelijkende studie te hebben gemaakt. In die zin belooft het boek niets dat het vervolgens niet waarmaakt. Hoewel het enigszins betreurd kan worden dat een door-gedreven (rechts)vergelijking niet werd gemaakt, moeten wij ook toegeven dat een dergelijk opzet waarschijnlijk afbreuk gedaan zou hebben aan de bondigheid en leesbaarheid van het werk, twee eigenschappen die wij zonet als sterke punten naar voor hebben geschoven.

Samenvattend kan gesteld worden dat de lezer die van dit boek een diepgravende analyse van het EAB en meer in het bijzonder van het Belgische en Nederlandse overleveringsrecht verwacht, waarschijnlijk ontgoocheld zal zijn. Nochtans kunnen het vrij uitgebreide bronnenapparaat en de talrijke referenties ook voor deze lezers een meerwaarde vormen. Deze publicatie lijkt evenwel vooral nuttig te zijn voor al wie een eerste inleiding in het overleveringsrecht van beide landen zoekt. De beknopte bespreking, in combinatie met de integrale opname van beide wetteksten maakt van dit boek een bijzonder handig instrument voor een eerste studie van deze moeilijk te onderschatten evolutie in het uitleveringsrecht.